

Stavovi studenata prema metodama kontraceptivne zaštite

Maja Marinović, Mara Županić

Preddiplomski studij sestrinstva, Zdravstveno veleučilište Zagreb

Sažetak

Metode kontraceptivne zaštite su sredstva i postupci kojima se može spriječiti neželjena trudnoća. One nisu karakteristične samo za današnjicu, ali se o njima danas sve više raspravlja i piše. Potrebno je naglasiti kako ne postoji niti jedna metoda koja je sto posto pouzdana i koja ne posjeduje neželjene učinke pa se moguće nuspojave svode na minimum individualno prilagođenim izborom i pravilnom primjenom kontracepcije.

Glavni cilj rada bio je procijeniti stavove studenata prema različitim metodama kontraceptivne zaštite.

Istraživanje je provedeno na uzorku od 628 studenata koji pohađaju veleučilišta i sveučilišta u Hrvatskoj. Podaci su dobiveni elektronskom anketom koja je konstruirana za potrebe istraživanja. Anketa se sastoji od ukupno dvadeset i četiri pitanja što uključuje dva pitanja otvorenog i dvadeset i dva zatvorenog tipa.

Rezultati ankete pokazuju da je većina ispitanika stupila u spolni odnos i to najčešće u svojoj sedamnaestoj godini. Korištenje kondoma kao kontracepcijskog sredstva je vrlo rašireno zbog njegove dostupnosti, što je poželjno. Osim sprječavanja neželjene trudnoće, ima izrazito bitnu ulogu u prevenciji širenja spolno prenosivih bolesti. Također, velik broj ispitanika koristi kombiniranu kontracepcijsku zaštitu, najčešće prezervativ i kontracepcijske pilule što podiže sigurnost na još jednu višu razinu. Studenti najčešće vode razgovor i izmjenjuju informacije o spolnom ponašanju s prijateljima, a nešto rjeđe s roditeljima. Možemo zaključiti da studenti smatraju kako su sami odgovorni za svoje spolno ponašanje, da je biti spolno aktivan u njihovoj dobi normalna stvar te da su za to poprilično zreli. Kao što je važna kontracepcijska zaštita, tako se ističe i važnost Papa testa kod spolno aktivnih žena, pa je cilj bio istražiti koliki broj ispitanica, koje imaju spolne odnose, još uvijek nisu obavile skrining. Od ukupnog broja ispitanica koje nisu bile na skriningu gotovo 3/4 su spolno aktivne.

Može se zaključiti kako mladi danas sve ranije stupaju u spolne odnose. Iako je mali broj izabrao apstinenciju, oni koji su spolno aktivni pokazuju visoku odgovornost i u velikom broju koriste kontracepcijska sredstva. Studenti su pokazali dobru informiranost, ali smatraju da je savjetovanje i dalje potrebno u njihovoj dobi.

Ključne riječi: spolni odnos, kontracepcijske metode, studenti, spolno ponašanje

1. Uvod

Provedeno je istraživanje s ciljem utvrđivanja stavova studenata o različitim metodama kontraceptivne zaštite. Dosadašnja istraživanja pokazuju kako je većina mladih spolno aktivna prije braka zbog ranijeg tjelesnog i spolnog sazrijevanja, duljeg obrazovanja te kasnijeg stupanja u brak. U današnje vrijeme se sve više koriste kontracepcijska sredstva, ali još uvijek nedovoljno. Zbog toga je i dalje potrebno provoditi što više edukacija o metodama kontracepcije kako bi se prevenirala neželjena trudnoća i spolno prenosive bolesti što je preduvjet očuvanju reproduktivnog zdravlja pojedinca u zrelijoj dobi.

2. Cilj istraživanja

Glavni cilj istraživanja bio je putem elektronske ankete procijeniti stavove studenata prema različitim metodama kontraceptivne zaštite.

Specifični ciljevi:

1. Doznati u kojoj dobi su ispitanici stupili u spolni odnos te koliko su imali partnera.
2. Doznati stavove ispitanika prema kontracepcijskim metodama.
3. Doznati s kim ispitanici najčešće razgovaraju o spolnom ponašanju.
4. Ispitati stavove ispitanika prema spolnoj odgovornosti, ponašanju, savjetovanju te utjecaju društva na spolnu aktivnost.
5. Doznati na koji način su ispitanice odabrale kontracepcijsku metodu.
6. Doznati koliko ispitanice znaju o hitnoj kontracepciji te koliko njih konzumira kontracepcijske pilule i iz kojeg razloga.

3. Materijali i metode

Istraživanje je provedeno u veljači i ožujku 2017. godine na uzorku od 628 ispitanika, odnosno studenata koji studiraju na veleučilištima i sveučilištima u Hrvatskoj. Uzorak je bio prigodan i obuhvaća oba spola koji su ispunjavali anketu elektronskim putem. Za svrhe istraživanja konstruiran je upitnik koji se sastoji od ukupno 24 pitanja, 2 otvorenog i 22 zatvorenog tipa, podijeljenih u 4 skupine. Prva skupina pitanja odnosi se na podatke o ispitanicima uključujući spol, dob, mjesto i godinu studija. Druga skupina obuhvaća 5 pitanja koja se odnose na spolni odnos, dob kad su prvi put stupili u spolni odnos, broj spolnih partnera, najčešće metode kontracepcije i razgovor o spolnom ponašanju. Treća skupina obuhvaća pitanje otvorenog tipa gdje ispitanici individualno navode najbolji izbor zaštite od neželjene trudnoće i spolno prenosivih bolesti. Zatim, sedam tvrdnji izrađenih na principu petostupanjske Likertove skale pomoću kojih su ispitanici izrazili svoja stajališta, a stupnjevi su predstavljali sljedeće: (1) Uopće se ne slažem, (2) Djelomično se ne slažem, (3) Niti se slažem, niti se ne slažem, (4) Djelomično se slažem, (5) U potpunosti se slažem. Posljednja skupina pitanja se odnosi na osobe ženskog spola, a obuhvaća podatke o kontracepcijskim pilulama, Papa test-u i načinu odabira kontracepcijske metode.

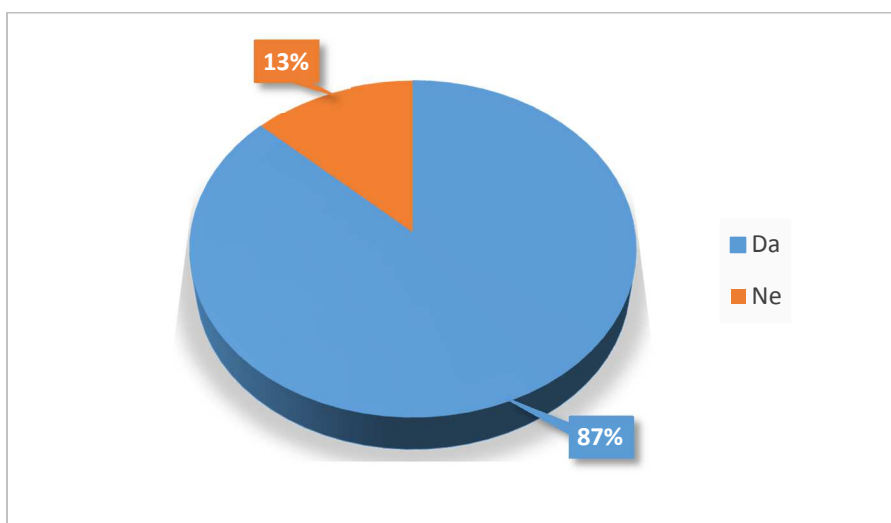
Prije samog rješavanja upitnika sudionicima je dano objašnjenje o svrsi istraživanja, također im je naglašeno da je upitnik u potpunosti anonimn, da nikome neće biti poznati njihovi pojedinačni rezultati i da je njihov identitet u potpunosti zaštićen. Svi odgovori su obrađeni, a za prikaz rezultata će se koristiti metode deskriptivne statistike i distribucija frekvencije.

4. Rezultati

U prva četiri pitanja ispitanici su se izjasnili kojeg su spola, dobi, u kojem mjestu studiraju i koja su godina studija. U uzorku je sudjelovalo 517 ispitanica (82,3%) i 111 ispitanika (17,7%). Opseg dobi je od 18 do 25 i više godina, a najveći postotak ispitanika (63,9%) je u rasponu od 18 do 21 godinu. Najzastupljeniji ispitanici su studenti koji pohađaju prvu godinu studija, njih 206 (32,8%). S obzirom na mjesto studiranja najviše ih je s područja Zagreba 498 (79,3%), Varaždina 72 (11,5%), Osijeka 38 (6,1%) te Rijeke i Splita.

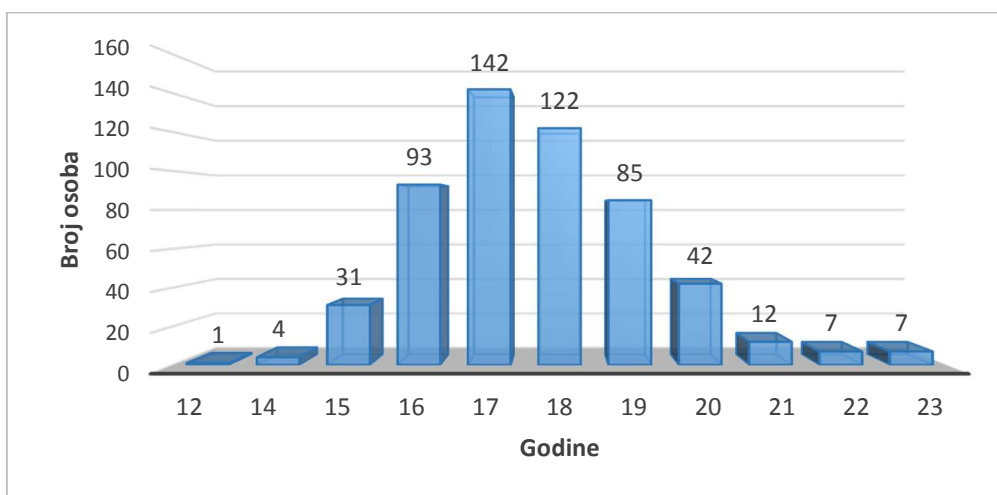
Sljedeći graf prikazuju rezultate pitanja „Jesi li ikad imao/la spolni odnos?“ Velik broj ispitanika njih 546 (87%) je odgovorilo potvrdnim odgovorom, a 82 (13%) ispitanika se izjasnilo kako još nisu stupili u spolni odnos.

Grafički prikaz 1. Distribucija rezultata dobivenih anketom na pitanje „Jesi li ikad imao/la spolni odnos?“

Analiziranjem rezultata vidljiv je podatak da je prosječna dob u kojoj su ispitanici, njih 142 (26%), stupili u prvi spolni odnos 17. godina. 122 ispitanika (23%) je stupilo u spolni odnos sa punih 18 godina, 93 ispitanika (17%) u svojoj 16. godini, a sa 19. godina u spolni odnos je stupilo 85 (16%) ispitanika. Manji broj ispitanika je prvi put stupio u odnos prije 15-e i poslije 20-e godine.

Grafički prikaz 2. Distribucija rezultata dobivenih anketom na pitanje „Ako si imao spolni odnos, s koliko godina prvi put?“

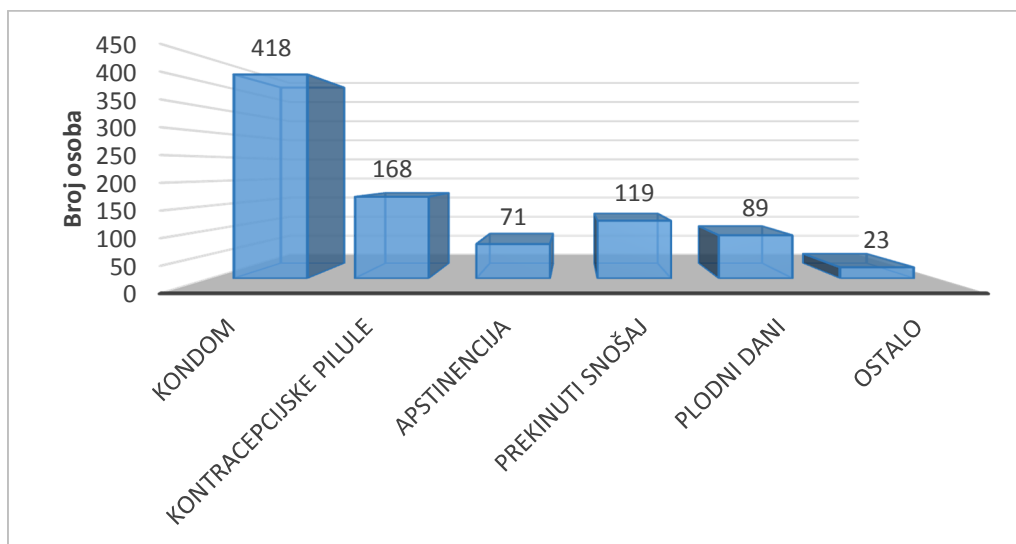

Distribucija ispitanika prema broju partnera pokazuje da je u uzorku najveći broj ispitanika, njih 235 (37%), do sada imalo jednog partnera. 129 ispitanika (21%) imali su dva partnera, a 4 ili više partnera njih 120 (19%). Ispitanika koji nisu imali niti jednog partnera je 73 (12%), a tri partnera imao je 71 ispitanik (11%).

Na sljedećem grafu može se vidjeti da oko 418 ispitanika koristi prezervativ kao kontracepcijsko sredstvo. Na drugom mjestu po učestalosti korištenja su kontracepcijske pilule, njih koristi 168 ispitanika. Rizične metode kao što su prekinuti snošaj ili plodni dani

upotrebljava 119 odnosno 89 ispitanika. Apstinencije se pridržava 71 ispitanik, a mali dio, 23 ispitanika, koristi ostale metode zaštite. Važno je naglasiti da većina ispitanika koristi kombinaciju nekih od navedenih metoda kontracepcijske zaštite, najčešće prezervativa i kontracepcijske pilule ili kombinaciju prezervativa i prekinutog snošaja

Grafički prikaz 3. Distribucija rezultata dobivenih anketom na pitanje "Koju metodu kontracepcije koristite?"

Najveći broj osoba, njih 511, najčešće razgovara o spolnom ponašanju s prijateljem ili prijateljicom. 128 ispitanika razgovara s majkom ili ocem, a njih 97 s bratom ili sestrom. Preostali broj, odnosno 91 ispitanik, razgovara s nekom drugom osobom koja nije navedena. Te osobe su u velikom broju partner/partnerica i nešto rjeđe razgovaraju s ginekologom. Ovo pitanje u anketi je u obliku višestrukog odgovora, pa se iz toga može zaključiti da veliki dio ispitanika razgovara s više osoba koje su ponuđene kao odgovor.

Na tvrdnju: „Dovoljno sam zreo/zrela za spolne odnose.“ 73,2% ispitanika je odgovorilo da se u potpunosti slaže, djelomično se slaže 19,3%, neodlučno je 5,1%, a njih 2,4% se djelomično ili uopće ne slaže. Distribucija ispitanika prema slaganju s tvrdnjom: „Imati spolni odnos u mojoj dobi je normalno.“ Veliki stupanj slaganja s tvrdnjom pokazuje 82,3% ispitanika, djelomično se slaže 10,4%, dok je 4,1% ispitanika neodlučno. Manji broj osoba 1,6% se djelomično ili uopće ne slaže. Analiza rezultata pokazuje podatke da se najveći broj ispitanika djelomično ili u potpunosti slaže s tvrdnjom da su sami odgovorni za svoje spolno ponašanje, njih 96,5%. Značajno mali broj osoba 3,5% je neodlučno te se djelomično ili uopće ne slaže da su sami odgovorni. Više od trećine ispitanika, njih 37%, se u potpunosti slaže da društvo u današnje vrijeme potiče na što raniji ulazak u spolni odnos, a 30,1% se djelomično slaže. Jedan dio ispitanika, točnije 32,9% je neodlučno te se djelomično ili uopće ne slaže s tvrdnjom. Na tvrdnju: „Trebamo razgovarati s roditeljima o spolnom ponašanju“ 30,1% ispitanika je odgovorilo da se u potpunosti slaže, djelomično se slaže 29,6%, a neodlučno je 30,9% ispitanika. Djelomično se ne slaže ili se uopće ne slaže 9,4% ispitanika. Sljedeća tvrdnja: „Mislim da je savjetovanje o kontracepciji u mojoj dobi nužno.“ Više od polovice ispitanika 52,5% u potpunosti se slaže s ovom tvrdnjom, 22,5% se djelomično slaže. Manji broj ispitanika 34% je neodlučno, djelomično se ne slaže ili se uopće ne slaže. Distribucija ispitanika prema slaganju s tvrdnjom: „Smatram da mladi sve ranije ulaze u spolne odnose ne razmišljajući o posljedicama na njihovo zdravlje.“ Prikazuje u potpunosti slaganje s tvrdnjom malo više od polovice ispitanika, njih 52,5%. Djelomično se slaže 22,5% ispitanika. A četvrtina ispitanika (25%) se izjasnila da je neodlučna, djelomično se ili uopće ne slaže s tvrdnjom.

Ispitanici navode prezervativ kao najbolji izbor zaštite od neželjene trudnoće i spolno prenosivih bolesti. Manji broj njih kao najbolji izbor smatra apstinenciju te kombinaciju nekih od sredstava, najčešće kondoma i kontracepcijske pilule. Ostatak navodi kontracepcijske pilule. Zadnja skupina pitanja, koja se sastoji od 7 pitanja zatvorenog tipa, je bila namijenjena samo djevojkama, a njih je bilo 517. Sljedeći rezultati nam pokazuju da je malom broju ispitanica ginekolog pomogao u odabiru kontracepcije metode. Ostali su odabrali što će koristiti najviše na temelju literature koju su pročitali zatim kroz razgovor s prijateljicom. Manji broj ispitanica je razgovaralo s partnerom te majkom.

Hitnu kontracepciju, odnosno pilulu za dan poslije, velik dio ispitanica, njih 447, nije još primijenilo. 61 djevojka uzela je nakon nezaštićenog spolnog odnosa pilulu za dan poslije, a njih 9 još nije upoznato s primjenom ove metode.

Iz sljedećih podataka može se vidjeti da od 517 djevojkama koje su sudjelovale u istraživanju njih 207 koristi kontracepcijske pilule. Razlog primjene oralnih kontraceptiva je najčešće zaštita od neželjene trudnoće, nešto manje ispitanika navodi da uzimaju pilule zbog zaštite od trudnoće i medicinskih razloga, a samo 51 djevojka uzima pilule isključivo zbog medicinskih razloga.

Distribucija rezultata nam pokazuje da 41,2% ispitanica smatra da kontracepcijska pilula narušava zdravlje, 23,6% misle potpuno suprotno, a 35,2% da možda i može narušiti homeostazu organizma. Može se vidjeti da je najveći postotak onih koji smatraju da oralni kontraceptivi mogu narušiti zdravlje pa možemo zaključiti da je svijest o štetnim učincima koji su povezani sa starijom generacijom pilula ostala ukorijenjena. Više od polovice ispitanica smatra da kontracepcijske pilule mogu dovesti do povećane dlakavosti ili povećanja tjelesne mase, a manje od pola preostalih ispitanica nema saznanja i mišljenje o toj tvrdnji.

Kao što znamo, Papa-test je najbolji test probira za rak kojim pomoću analize možemo otkriti predstadije i rane stadije raka vrata maternice. Od 213 ispitanica koje nisu bili na skriningu njih 152 je spolno aktivno što je izuzetno velika i zabrinjavajuća brojka. Prvi obrisak se treba napraviti nakon prvog spolnog odnosa, a mlađe žene se trebaju češće kontrolirati.

5. Rasprava

Mladi se o kontracepciji informiraju najčešće putem medija ili u razgovoru s prijateljima. Prema tome nije ni čudno da dolazi do širenja zabluda, a jedna od njih je da oralni kontraceptivi uzrokuju debljinu, akne i pojačanu dlakavost (1). Prema stručnom članku „Zaštita reproduktivnog zdravlja mladih-modeli prevencije“ mladi se u prvi spolni odnos najčešće upuštaju u šesnaestoj godini. Što se tiče razgovora o spolnosti i kontracepciji s roditeljima to je još uvijek „tabu tema“ pa zbog toga roditelji često pronalaze opravdanja kako bi izbjegli takve razgovore, a često se događa i da su neinformirani. Također, jedan od značajnijih problema je i mala posjećenost ginekologa te nedovoljna zainteresiranost s njihove strane što stvara rizik od širenja spolno prenosivih bolesti i posljedica tih bolesti (2). Prema istraživanju „Navike i ponašanja u vezi sa zdravljem studenata prve godine studija Sveučilišta u Zagrebu i Rijeci“ navodi se kako je prosječna dob prvog stupanja u spolni odnos 17,08 godina, a najčešće korišteno kontracepcijsko sredstvo kondom. U istraživanju je, također, studentima postavljeno pitanje koliko su spolnih partnera imali u posljednjih 12 mjeseci. Rezultati su pokazali kako je najveći broj ispitanika imao jednog spolnog partnera (3).

Ovo istraživanje je uglavnom potvrdilo rezultate dosadašnjih istraživanja. Ono pokazuje kako mladi stupaju u prvi spolni odnos najčešće u sedamnaestoj godini što je relativno blisko uspoređujući s rezultatima ostalih istraživanja. Također se i informacije o kontracepciji uglavnom pronalaze putem medija, kroz različite literature ili u razgovoru s prijateljima. Rijetko se upuštaju u razgovor s roditeljima. I dalje se uočava vjerovanje u zablude kako kontracepcijska pilula narušava zdravlje te može uzrokovati debljanje i pojačanu dlakavost. Što se tiče odlaska ginekologu, obavljanja Papa-testa i savjetovanja od strane ginekologa, u vezi kontracepcije, to je dosta rijetko i nedostavno. Nije poznato ne odlaze li mladi u ginekološke

ambulante ili ginekolozi nisu dovoljno pristupačni. Studenti su, za razliku od srednjoškolaca, uglavnom adekvatno informirani o metodama zaštite od začeća. I dalje je najčešće korišteno kontracepcijsko sredstvo kondom kojeg ispitanici smatraju i najboljom zaštitom, što je u skladu s rezultatima drugih istraživanja.

Korištenje elektronske ankete ima svoje prednosti i nedostatke te je važno istaknuti i neka ograničenja ovog istraživanja. S obzirom na dosta manji broj ispitanika muškog spola nismo analizirali kolika je razlika u stupanju u spolne odnose i broju partnera s obzirom na spol. Jedno od ograničenja je i uzorak koji je prigodan jer su ga ispunjavali studenti koji su se u to vrijeme zatekli na internetu. Ispitanici su studenti koji uglavnom studiraju u većim gradovima Hrvatske, a njihovo mjesto boravišta nije poznato pa ne možemo procijeniti koliko ih dolazi iz ruralnih sredina i utječe li to na njihovu informiranost i znanje o kontracepciji. Jednostavnost, brzinu, opuštenost pri ispunjavanju ankete i poboljšanu kvalitetu te bržu obradu podataka možemo svrstati u pozitivne strane, dok su nedostaci neiskrenost, nemogućnost kontrole i nadziranja.

6. Zaključak

Provedeno je istraživanje u kojem su ispitani stavovi studenata, svih veleučilišta i sveučilišta u Hrvatskoj, o metodama kontraceptivne zaštite. Uzorak je činio 628 studenata, 517 ispitanica i 111 ispitanika u dobi od 18 do 25 i više godina. Specifični ciljevi koji su opisani u drugom poglavlju su postignuti ovim istraživanjem. Doznali smo kako je najveći broj ispitanika stupio u spolni odnos u svojoj sedamnaestoj godini. Veliki je broj korištenih kontracepcijskih metoda što pokazuje porast razine odgovornosti i svjesnost studenata o mogućim rizicima. Najkorištenije kontracepcijsko sredstvo je prezervativ, zatim kontracepcijske pilule te na trećem mjestu prekinuti snošaj. Važno je naglasiti kako se u velikom broju koriste i kombinacije navedenih metoda. Studenti se najčešće upuštaju u razgovor o spolnom ponašanju s prijateljima, a puno manje s roditeljima. Može se reći da je to i očekivano jer je, uglavnom, više otvorenosti i razumijevanja, a manje srama u prijateljskim odnosima. Iako pokazuju dobru informiranost nije poznato prenose li baš svi jedni drugima točne informacije, ali su rezultati pokazali kako vrlo malo pričaju sa stručnim osobama npr. ginekologom. Također, mali broj ispitanica (158) navodi da im je ginekolog pomogao odabrati metodu kontracepcije, dok su preostale ispitanice odabrale metodu zaštite na temelju pročitane literature ili savjeta prijateljica. Rezultati pokazuju i sve veću učestalost korištenja oralnih hormonskih kontraceptiva koji su važni u očuvanju reproduktivnog zdravlja žene. Bez obzira na dobrobiti oralnih hormonskih preparata, važno je biti oprezan zbog rijetkih, ali mogućih nuspojava štetnih po zdravlje. Veći dio ispitanica smatra da kontracepcijske pilule mogu narušiti zdravlje, povećati dlakavost i tjelesnu masu, a možemo zaključiti da je svijest o nuspojavama koji su povezani sa starijom generacijom pilula ostala ukorijenjena. Spolno aktivnih ispitanica, koje još nisu bile na skriningu Papa-testa je gotovo 3/4, što je zabrinjavajuće jer je on vrlo bitan u ranom otkrivanju raka vrata maternice.

Poznato je kako mladi danas sve ranije stupaju u spolne odnose, a iz rezultata ankete je vidljivo da populacija studenata pokazuje odgovornost za svoje spolno ponašanje jer u velikom broju koriste kontracepcijska sredstva.

7. LITERATURA

1. Okrugli stol „Hormonska oralna kontracepcija-stanje u Hrvatskoj“. Medix. 2009; 0/81(15): 22-22. Dostupno na: <http://hrcak.srce.hr/68655>, pristupljeno 10. svibnja 2017.
2. Dabo J, Malatestinić Đ, Janković S, Bolf Malović M, Kosanović V. Zaštita reproduktivnog zdravlja mladih-modeli prevencije. Medicina. 2008; 1(44): 72-79.
3. Kuzman M, Pejnović Franelić I, Pavić Šimetin I, Mayer D, Rojnić Palavra I, Pejak M. Navike i ponašanja u vezi sa zdravljem studenata prve godine studija Sveučilišta u Zagrebu i Rijeci. Zagreb: Hrvatski zavod za javno zdravstvo; 2011.